

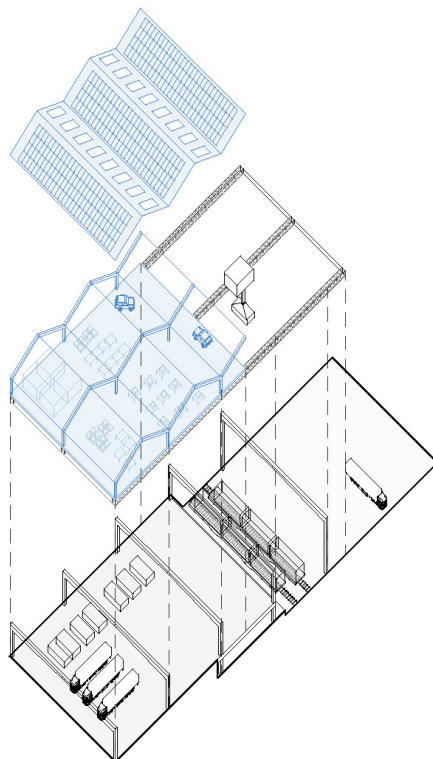

Oktober – November 2021

Oversize: Adaptive Reuse   Projecten van a2o – AAC, Agence Ter – Baumans-Deffet, Dhooge & Meganck, Havana, Jan De Vylder Inge Vinck – Agwa, Muyldermans – Schelstraete, Nu, Polo, Sum Project – B2Ai, XDGA + interview Xaveer De Geyter

	5	Edito	<i>Lisa De Visscher</i>
	7	Opinie	<i>Jan De Vylder</i>
Agenda	9	A+ Talk: Flores & Prats en Kaan	<i>Lisa De Visscher</i>
	11	A+ Lecture: Lütjens Padmanabhan	<i>Gitte Van den Bergh</i>
	12	BWMSTR Label: Construct, ruimte voor verandering	<i>Bart Tritsmans</i>
Projects	14	Nu , Onthaalgebouwen Plantentuin, Meise	<i>Bart Tritsmans</i>
	20	Laura Muyldermans – Arian Schelstraete , Geraard, Gontrode	<i>Bart Decroos</i>
	24	Havana , Kinderopvang en loodsen, Zwijndrecht	<i>Eline Dehullu</i>
	30	Dhooge & Meganck , Columbarium Lampernisse, Diksmuide	<i>Caroline Voet</i>
Oversize:	34	a20 – AAC, Straf! KABO, Beringen	<i>Pieter T'Jonck</i>
Adaptive	42	Agence Ter – Baumans-Deffet , Masterplan sites Arcelor Mittal, Luik	<i>François Schreuer</i>
Reuse	48	Foto-essay: Architecten Inge Vinck Jan De Vylder – Agwa , Palais des Expositions, Charleroi	<i>Filip Dujardin</i>
	54	Sum Project – B2Ai , St-Michel, Sint-Jans-Molenbeek	<i>Chloë Raemdonck</i>
	60	XDGA , Mobilis, Brussel	<i>Véronique Patteeuw</i>
	66	Horror vacui?	<i>Lisa De Visscher</i>
	72	Polo , Maakleerplek, Leuven	<i>Pieter T'Jonck</i>
	78	Open Oproep, Herbestemming drukkerij Strobbe, Izegem	<i>Maarten Van Den Driessche</i>
Interview	84	Xaveer De Geyter	<i>Véronique Patteeuw</i>
	90	Product news	<i>Viviane Eeman</i>
Student	96	Atelier Oversize (KU Leuven – ULiège – UCLouvain – ULB, TU Wien)	<i>Benoît Vandenbulcke en Harold Fallon</i>
	113	#013	<i>Michiel De Cleene</i>

Michiel De Cleene

is an architectural photographer with an interest in landscape. Since 2015 he has been working on the long-term projects 'Reference Guide' and 'Documenting Objects' as a researcher at the KASK School of Arts, where he is a founding member of the School of Speculative Documentary.

Bart Decroos

is an architect and academic researcher based in Antwerp. He is currently pursuing doctoral research at the Henry van de Velde research group of the University of Antwerp. He sits on the editorial board of *Oase* and writes for various architecture journals.

Filip Dujardin

is a photographer. He studied art history (specializing in architecture) and part-time art education photography at the Royal Academy of Fine Arts in Ghent. He graduated in 1995. From 1998 to 2000 he was the technical assistant to Magnum photographer Carl De Keyser. From 2000 to 2006 he worked with Frederik Vercruysse. Dujardin has worked as an independent photographer since 2007. In 2008 he gained international recognition with *Fictions*, a series of digital image montages.

Harold Fallon

graduated as an architectural engineer from UCL in 2001. Together with Benoît Vandenbulcke, he co-founded Agwa architecture office in Brussels in 2003, focusing mainly on public projects for collectivities. Fallon has been lecturing and researching at the KU Leuven Faculty of Architecture since 2007. He obtained a PhD in architecture at RMIT University (Melbourne, Australia). Since 2018 he has supervised and supported practising architects engaging their practice in doctoral research. As a co-founder of the In Practice inter-university research group, he is co-editor of the *In Practice* books.

Véronique Patteeuw

is an associate professor at the École Nationale Supérieure d'Architecture et de Paysage de Lille and an editor of *Oase*. Her research focuses on the theory and history of architectural publications in relation to the history of the postmodern. She has been a visiting professor at KU Leuven since 2019.

Chloë Raemdonck

trained in the conversion and restoration of protected heritage and its durability issues. She has worked at restoration firms such as Origin Architecture and Engineering, Callebaut Architecten and Juxta. As a project architect for the Ghent Urban Development Company (Sogent), she became skilled at project management and public clientship.

François Schreuer

is the coordinator of urbAgora, the non-profit organization where (Liège-related) urban issues are discussed. He sits on the city council of Liège on behalf of the Vega political cooperative. He is also editor-in-chief of the magazine *Dérivations*.

Bart Tritsmans

teaches at the University of Antwerp. He obtained a PhD in history (University of Antwerp) and architectural engineering (Vrije Universiteit Brussel) in 2014. His research focuses on the historical evolution of urban green spaces. He is a former head of exhibitions at the Flanders Architecture Institute.

Pieter T'Jonck

is an architect. He writes on architecture, the visual arts and the performing arts for several Belgian and foreign newspapers and magazines. He works for the radio station Klara and was editor-in-chief of A+ in 2017.

Maarten Van Den Driessche

is a lecturer in design theory at Ghent University. In 2010 he founded Labo A and in 2019 with Maarten Liefvooghe the research group ACC. A co-curator of the travelling exhibition *Open Call: 20 Years of Public Architecture*, he has published several books. A new book of essays, *More than a Competition: The Open Call in a Changing Building Culture*, will be published in 2021.

Gitte Van den Bergh

obtained a master's in Dutch-language cinematographic, theatrical and literary arts in 2011. In 2015 she obtained a master's in architecture and cinema as an architect at the University of Antwerp. She has worked at Re-st since 2016.

Benoît Vandenbulcke

is an architectural engineer. Between 2001 and 2007 he realized several private and public buildings for different architecture offices in Belgium and Austria. In 2003, together with Harold Fallon, he founded Agwa architects in Brussels, working primarily on public projects. After teaching and researching at UCL (Faculty of Architecture - Loci) in Belgium, where he presented his PhD in 2015, he is now an assistant professor at ULiège, where he leads workshops and initiates research in the field of research by design.

Caroline Voet

is an assistant professor in the Faculty of Architecture at KU Leuven, where she teaches a Master Studios and conducts research on the work of Dom Hans van der Laan. Her office Voet and De Brabandere specializes in architecture and scenography.

A+ Architecture In Belgium

Bimonthly bilingual magazine, ISSN 1375-5072, Volume 48 (2021) N4

Editorial team

Editor-in-chief
Lisa De Visscher

Deputy editor-in-chief
Eline Dehullu

Production coordinator
Grégoire Maus

Copy-editing Dutch
www.controltaaldelete.be

Copy-editing French
Benoît Francès

Translations
Alain Kinsella
Eva Van Walle (Artemo)
Antoon Wouters
Patrick Lennon

Graphic design
Kritis & Kritis

Typeface
Rhymes

Printing
Die Keure, Bruges

Cover image
Architecten Inge Vinck Jan De Vylder – Agwa, Palais des Expositions, Charleroi
© Filip Dujardin

Contents page image
Agence Ter – Baumans-Deffet, Master plan sites Arcelor Mittal, Liège

Artistic committee

Gilles Debrun
Pauline Fockedey
Nicolas Hemeleers
Kelly Hendriks
Véronique Patteeuw
Hera Van Sande
Guillaume Vanneste
Ward Verbakel

Editorial address

Ernest Allardstraat 21/3
1000 Brussels
redactie@a-plus.be
www.a-plus.be

A+ is a publication of CIAUD/ICASD
Information Centre for Architecture,
Urbanism and Design.

Publisher

Philémon Wachtelaer
Ernest Allardstraat 21/3
1000 Brussels

Copyright CIAUD/ICASD

Articles are the sole responsibility of the authors. All rights of reproduction, translation and adaptation (even partial) reserved for all countries.

**Board of directors
CIAUD/ICASD**

Chair
Philémon Wachtelaer

Vice-chair
Anne Sophie Nottebaert

Secretary
Geert De Groote

Members
Olivier Bastin
Paul Dujardin
Benoît Moritz
Oana Bogdan
Ruben Goots
Nicolas Hemeleers
Stéphanie Lorfèvre
Isabelle Vanhoonacker
Eddy Vanzieleghem

Office management

Deborah Schwarzbaum
abonnement@a-plus.be

Exhibitions and lectures

Lara Molino

Communication

Louise Van Laethem

Advertising management

Rita Minissi
rita.minissi@mima.be
+32 497 500 292

Advertisers

DELABIE
FAKRO
FINSTRAL
GEBERIT
GYPROC
MODULYSS
OCCHIO

RECTOR
STONE
STÜV
UNILIN PANELS
VIESSMANN
VOLA
WIENERBERGER

folio
MAGAZINES
MET CULTUR

FÉDÉRATION
WALLONIE-BRUXELLES

UPP
UNION DES PUBLISSEURS VAN DE PERSBEREIDING

Vlaamse
overheid

Ruimte voor groot lawaai

In september 2021 huppelden de eerste kinderen binnen in de nieuwe buitenschoolse kinderopvang in Zwijndrecht. De architecten van Havana stelden tijdens het ontwerpen de geldende normeringen en vooronderstellingen over het spelende kind voortdurend in vraag. Dat zich dat niet laat voelen in het uiteindelijke resultaat, betekent dat de architectuur geslaagd is.

EN The first children skipped into the new after-school child-care centre in Zwijndrecht in September 2021. When designing the building, the architects of Havana constantly questioned the prevailing norms and assumptions about children at play. None of this is reflected in the final result, however, a sign that the architecture is a success.

Eline Dehullu – Foto's Stijn Bollaert

← Havana bouwde zowel voort op de oervorm van de loods (met een hellend dak om een grote overspanning te kunnen maken), als op het archetype van het huis zoals een kind dat tekent (met een topgevel). De overgang van de industrielloods naar de kinderopvang wordt gemaakt aan de hand van een cascade van zadeldaken: van drie grote loodsen, vertrappend naar zes kleine huizen, verder afzakkend in een open galerij met een luifel die het thema doorzet.

De opdracht die de gemeente Zwijndrecht in 2015 uitschreef, omvatte niet alleen het bouwen van een kinderopvang voor 80 kinderen. Ze koppelde de opgave aan het realiseren van een nieuwe opslagplaats voor de technische diensten. Hoewel de programma's erg van elkaar verschillen, drong de gemeente erop aan een samenhangende site te creëren.

De architecten van Havana kozen ervoor om de twee programma's schaamteloos rug-aan-rug te plaatsen. "We wilden de twee niet los van elkaar zien, en voelden ook niet de behoefte het programma in twee expliciet verschillende gebouwen te vertalen", legt Tijl Vanmeirhaeghe, een van de oprichters van Havana, uit. Die inplanting loste meteen een paar ontwerp-vraagstukken op: omdat er zo minder gevel moest worden gebouwd, drongen ze de bouwkost terug, en ook het energetische verhaal klopte beter. De rug-aan-rug-opstelling heeft echter als grootste voordeel dat ze voor een compacte configuratie zorgt, waardoor meer open, groene publieke ruimte gecreëerd kon worden, in aansluiting met de naburige beekvallei.

De loodsen en de kinderopvang spreken eenzelfde vormtaal. Havana vertrok van de typologie van de industriebouw en trok die door naar de kinderopvang. De magazijnen werden opgetrokken uit geprefabriceerde betonpanelen, voor de kinderopvang werd ter plaatse gestort zichtbeton toegepast. Ook in het plan van de kinderopvang sijpelt de pragmatische opbouw van de industriële loodsen door: de rationele modulering en maatvoering komen erin terug. "De gebouwdelen zijn niet identiek, maar doen wel aan elkaar denken. Omdat de loods en de kinderopvang één vraagstuk vormden – één opdracht, één werf, één bestek – moesten we ons constant afvragen wat een ontwerpbeslissing voor het ene deel impliceerde voor het andere."

"De grootste uitdaging voor het bouwen van de kinderopvang bleek echter de regelgeving", gaat Vanmeirhaeghe verder. De opgelegde hoogtes van ommuringen, borstweringen en balustrades bleken een stevige uitdaging om architectuur te maken. De normeringen van Kind en Gezin die hier gelden, werden sterk aangescherpt na een dodelijke steekpartij ruim tien jaar geleden in een kinderdagverblijf hier niet zo ver vandaan. Omdat niemand zomaar binnen of buiten mag, dringt die regelgeving in feite aan op een manshoog hek. "Maar wij wilden geen gevangenis maken", zegt Vanmeirhaeghe. Zo kon Havana de opdrachtgever uiteindelijk overtuigen van het idee van een verhoogde speelplaats, waarvan de ommuring aan de kant van het kind slechts de hoogte van een borstwering heeft, maar aan de kant van de publieke weg de hoogte van een tuinmuur. Door deze ingreep creëerden de architecten tegelijk een uitkijkpost of een kraaiennest, van waarop de kinderen de voorbijkomende fietsers en wandelaars zien passeren. "Het was een constante evenwichtsoefening, een constant meizaam onderhandelen ook, over hoe je de regelgeving precies vormgeeft en hoe je het kind er voordeel kan laten uithalen."

Havana trok evengoed andere algemeen geldende aannames en premisses in twijfel. Zoals die die dicteert dat architectuur voor kinderen speels en kleurrijk moet zijn. "Voor de opdrachtgever was het belangrijk dat er kleur zou komen, en die diende bovendien genderneutraal te zijn, dus geen roze of blauw, maar wel geel bijvoorbeeld", vertelt Vanmeirhaeghe. "Maar zo'n expliciete vraag naar kleur of speelsheid duidt volgens ons op een projectie van volwassenen die menen te weten hoe dingen voor kinderen eruit moeten zien. Kinderen maken gelukkig hun eigen wereld, en dat doen ze niet waar en hoe wij dat willen, maar waar en hoe zij dat zelf willen. Wij moeten alleen het kader bieden." →

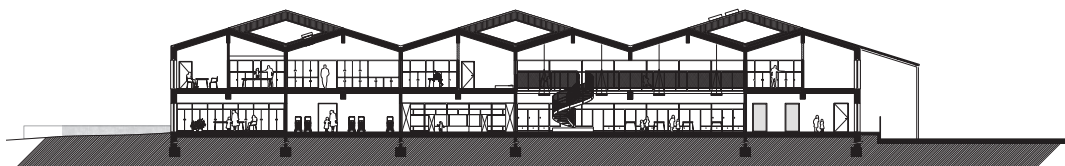

De architecten trokken een visuele as over de hele lengte van het gebouw, waarlangs volgens een strak ritme dubbele, glazen deuren rechtstreeks op de speelkoer uitgeven. Dat zorgt voor daglicht binnen, en zo krijgt elk vak ook een adres op de buitenruimte.

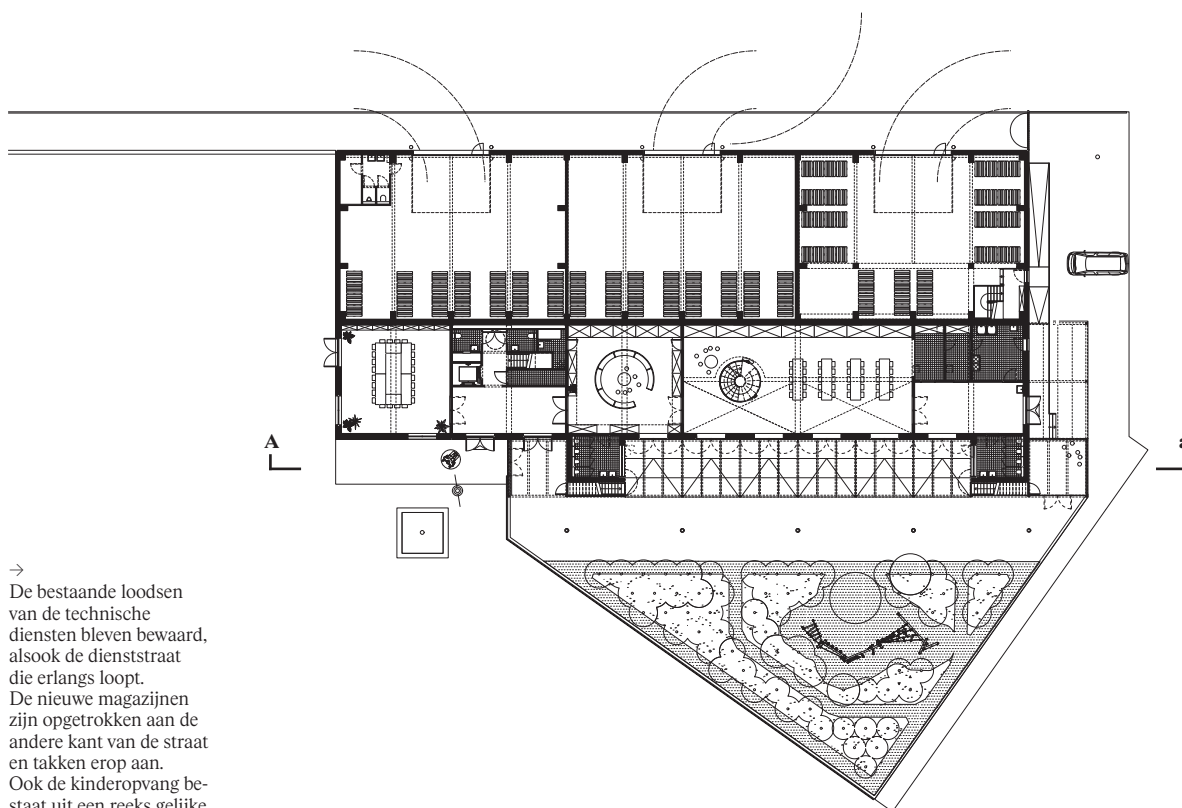

In de loop van het proces slaagde Havana er in de bouwheer voor een meer terughoudend palet te winnen. De architecten ontwierpen een rustige, herbergzame schil die juist de veelheid aan kleur, drukte en gejoel van het kind kan dulden. Er is nagedacht over de wereld van het kind op een andere, meer fundamentele manier, die bepaald heeft hoe de architectuur van de opvang eruitziet. Dan gaat het in essentie terug over de helderheid van het plan. Dat is door een strakke maatvoering en eenvoudige opdeling zo logisch en leesbaar, dat het bij uitstek kinderen (en ouderen) ten goede komt. Het biedt immers structuur en overzicht. De ruimtes zijn duidelijk en afgebakend (een

atelier om te knutselen, een plek om te lezen), maar ze zijn niet specifiek, in de zin dat ze alleen voor het kind ontworpen zijn. “In principe zou elke ruimte op termijn een andere invulling kunnen krijgen.” Het is een soort basishouding die Havana typeert: het bureau zorgt ervoor dat de meeste gebouwen die het ontwerpt, ook voor andere doeleinden kunnen dienen. Het is precies die heldere, pragmatische architectuur van Havana, die ruimtewinst haalt uit het basisschema en de inplanting, die het kind ten goede komt. En bij uitbreiding elke mogelijke gebruiker, nu en in de toekomst. ▲■●

Section Aa

Floor 0

→ De bestaande loodsen van de technische diensten bleven bewaard, alsook de dienststraat die erlangs loopt. De nieuwe magazijnen zijn opgetrokken aan de andere kant van de straat en takken erop aan. Ook de kinderopvang bestaat uit een reeks gelijke vakken. Dat maakt het geheel tot een leesbare configuratie.

Architect
Havana architectuur
Website
havana.be
Project name
Buitenschoolse Kinderopvang en Magazijnen Zwijndrecht
Location
Laarstraat 64, Zwijndrecht
Programme
Daycare with playground, public park and warehouses for the municipality of Zwijndrecht. The daycare's ground floor consists

of several multipurpose spaces, a checkroom, a refectory and lavatories. The second floor houses a consultation space for Child & Welfare, playrooms and a mezzanine.
Procedure
Open Call (Team Flemish Government Architect)
Client
Municipality of Zwijndrecht
Landscape architect and public realm
Kris Coremans

Structural engineering
Sileghem & Partners
Service engineering
Tecon groep
Building physics and sustainability
Denc-Studio
Acoustics
Bureau De Fonseca
Lead contractor
Algemene Bouw Maes
Completion
December 2021
Total floor area
1,630 m²

Budget
€ 4,120,000 (excl. VAT and fees)
Products / Suppliers
Kingspan (roofing elements), Simonswerk (fittings), Assa Abloy (sectional gates), Stone (marble composite façade cladding), Gyproc Rigitone (acoustic panels), Ebema (grass concrete tiles, street gutters)

293

Special: Brussels Architecture Prize

Verschijnt op 13 december 2021

A+ organiseerde in 2021 samen met Urban.Brussels de Brussels Architecture Prize. Deze prijs werd uitgereikt in verschillende categorieën, waaronder kleine interventies, grootschalige gebouwen en openbare ruimte, en schenkt aandacht aan beloftevolle jonge architecten. De Engelstalige speciale uitgave A+293 brengt uitgebreid en geïllustreerd verslag van alle nominaties, de jurering en de winnende projecten. Deze speciale editie verschijnt op de feestelijk uitreiking van de Brussels Architecture Prize, op 13 december 2021 in Bozar in Brussel.

© Filip Dujardin

↑ Tetra Architecten, Bouwmaterialendorp, Brussel, 2018

A+ Standaard

€ 99 (incl. btw)

A+ Student/ Stagiair

€ 59 (incl. btw)

A+ More

€ 250 (incl. btw)

A+ Corporate

vanaf

€ 250 (incl. btw)

**5
nummers
&
1 speciale
uitgave per jaar**

**1 standaard abonnement +
duotickets voor lezingen,
tentoonstellingen,
vip-events en vernissages + toegang
tot ons tijdschriftenarchief**

**Packagedeal met meerdere
abonnementen
meer info op a-plus.be**